

TIỂU DẪN

Vịnh khoa thi Hương (có bản ghi là *Lễ xướng danh khoa thi Đinh Dậu*) là bài thơ thuộc đề tài “thi cử” – một đề tài khá đậm nét trong sáng tác của Tú Xương (13 bài vừa thơ vừa phú), đã thể hiện thái độ mỉa mai, phẫn uất của nhà thơ đối với chế độ thi cử đương thời và đối với con đường khoa cử của riêng ông. Qua những bài thơ này, tác giả vẽ nên một phản hiện thực nhốn nháo, ô hợp của xã hội thực dân nửa phong kiến buổi đầu, đồng thời nói lên tâm sự của mình trước tình cảnh đất nước.

VĂN BẢN

Nhà nước ba năm mở một khoa⁽¹⁾,
Trường Nam thi lẫn với trường Hà⁽²⁾.
Lôi thôi sĩ tử vai đeo lọ⁽³⁾,
Ậm oẹ quan trường miệng thét loa.
Lọng⁽⁴⁾ cắm rợp trời quan sứ đến⁽⁵⁾,
Váy lê quét đất mụ đầm ra⁽⁶⁾.
Nhân tài đất Bắc nào ai đó,
Ngoảnh cổ mà trông cảnh nước nhà.

(Thơ văn Trần Tế Xương, Sđd)

-
- (1) *Nhà nước* : bộ máy quản lí quốc gia, ở đây chỉ triều đình phong kiến nhà Nguyễn. *Ba năm* : theo lệ thường dưới thời phong kiến, cứ ba năm có một khoa thi Hương.
 - (2) *Trường Nam* : trường thi ở Nam Định. *Trường Hà* : trường thi ở Hà Nội. Đó là hai trường thi Hương ở Bắc Kỳ thời xưa. Thực dân Pháp đánh chiếm Hà Nội, trường thi Hà Nội bị bãi bỏ. Từ năm Bính Tuất (1886), các sĩ tử trường Hà Nội xuống thi chung ở trường Nam Định.
 - (3) *Lọ* : lọ đựng nước uống (thí sinh làm bài ở trong lều cả ngày, phải mang theo đồ ăn, thức uống).
 - (4) *Lọng* : có bản ghi là *cờ*.
 - (5), (6) Khoa thi Hương này có Toàn quyền Pháp ở Đông Dương là Pôn Đu-me (Paul Doumer) cùng vợ đến dự. Đây là cảnh đón rước Toàn quyền đến trường thi Nam Định tại làng Mĩ Trọng bấy giờ (nay thuộc thành phố Nam Định).

HƯỚNG DẪN ĐỌC THÊM

1. Hai câu đầu cho thấy kì thi có gì khác thường? (Chú ý phân tích kĩ từ *lần*.)
2. Anh (chị) có nhận xét gì về hình ảnh sĩ tử và quan trường? (Chú ý các từ *lôi thôi, âm oẹ* với biện pháp nghệ thuật đảo ngữ; các hình ảnh *vai đeo lọ* của sĩ tử, *miệng thét loa* của quan trường.) Từ hai câu thơ 3 và 4, anh (chị) có cảm nhận như thế nào về cảnh thi cử lúc bấy giờ?
3. Phân tích hình ảnh quan sứ, bà đầm và sức mạnh châm biếm, đả kích của biện pháp nghệ thuật đối ở hai câu 5, 6.
4. Phân tích tâm trạng, thái độ của tác giả trước cảnh tượng trường thi. Lời nhắn gọi của Tú Xương ở hai câu thơ cuối có ý nghĩa tư tưởng gì?